

Základy práva pro neprávníky

Ladislav Vojáček

České země v 17. a 18. století

Středověké právo

- vychází z nerovnosti před zákonem
  - právní partikularismus
- je z velké části nepsané (právní obyčeje, volné nalézání práva)
- upravuje užší okruh společenských vztahů
- poskytuje malou míru právní jistoty

Znaky moderního práva

- rovnost před zákonem
(prosazena v I. fázi)
- ústavní zakotvení výkonu státní moci
(tedy i tvorby práva)
- ochrana práv jednotlivce
- (prosazena až ve II. fázi)

I. fáze = absolutismus:

základní tendence vývoje právního řádu

- hlavním pramenem práva královská nařízení
- vliv římského práva
- přirozenoprávní koncepce (racionalismus)
- unifikace (trestní, soukromé a ostatní veřejné právo)
- vláda psaného práva (+ **kodifikace** + soukromé a **úřední sbírky právních předpisů**)
- aplikace odborníky
- zásada zákonnosti v trestním právu (+ samostatná úprava civilního a trestního procesu)

Soukromé a úřední sbírky zákonů

- oficiální úřední sbírky zákonů pro celé soustátí
  - Sbírka justičních zákonů (J.G.S., od roku 1780)
  - Sbírka politických zákonů (P.G.S., od roku 1790)
- provinciální sbírky zákonů
(od druhého desetiletí 19. století)

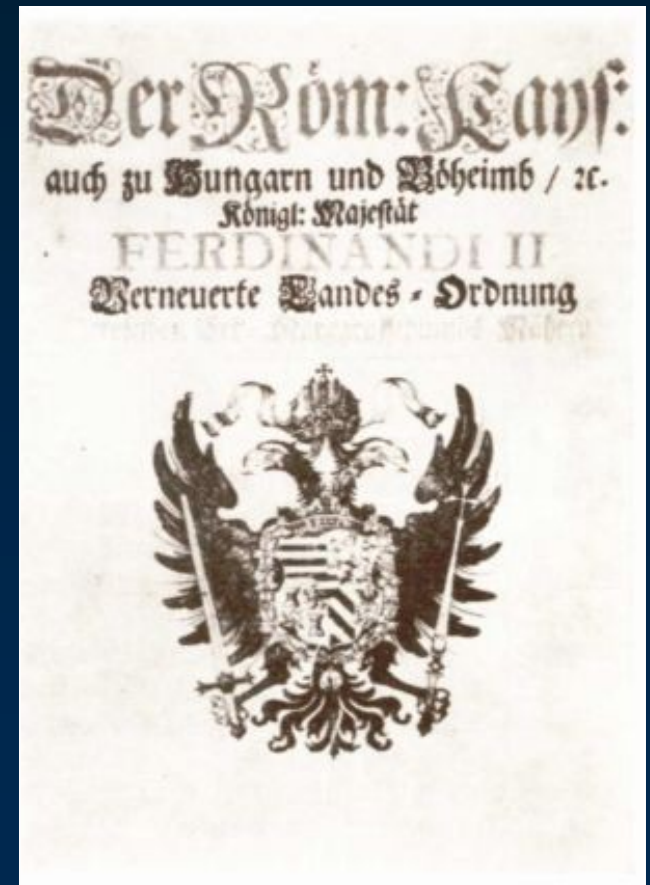
I. fáze = absolutismus:

základní tendence vývoje právního řádu

- hlavním pramenem práva královská nařízení
- vliv římského práva
- přirozenoprávní koncepce (racionalismus)
- unifikace (trestní, soukromé a ostatní veřejné právo)
- vláda psaného práva (+ kodifikace + soukromé a úřední sbírky právních předpisů)
- aplikace odborníky
- zásada zákonnosti v trestním právu (+ samostatná úprava civilního a trestního procesu)

Obnovená zřízení zemská (1627, 1628)

- šlechtické právo
- krok k unifikaci (subsidiární platnost Koldínova zákoníka)
- modernizace
- vliv římského práva, zejm. *Novelae et declaratoriae* (1640, 1650)

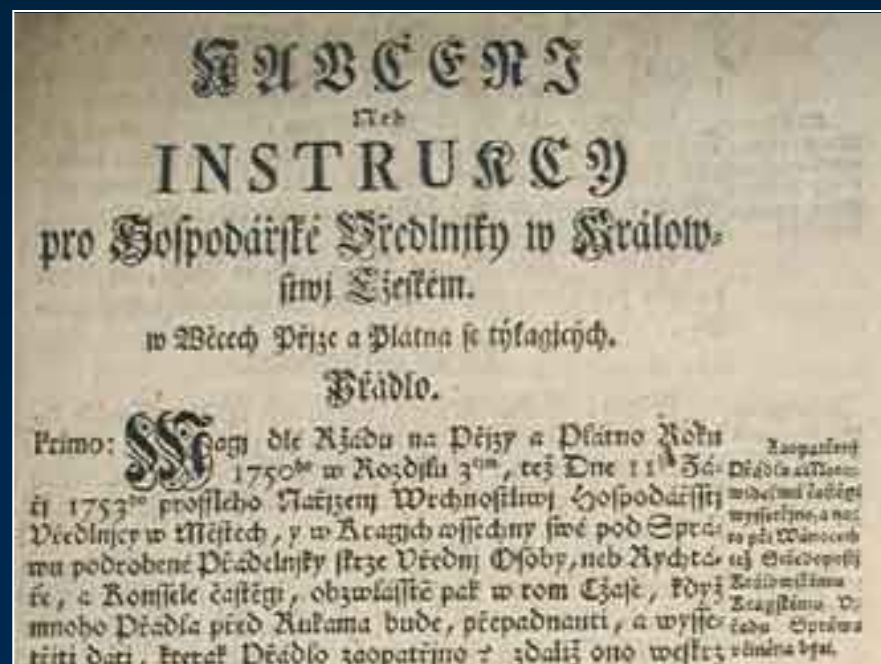

Městské právo a další zvláštní práva

- městské právo
  - = nástroj unifikace
- horní a lenní právo
  - opírala se stále o starší české předpisy
  - udržela si své specifické postavení až do začátku druhé poloviny 19. století

Pobělohorské změny v trestním právu

- Obnovená zemská zřízení
  - zvýšená ochrana panovníka
  - zásada oficiality
  - písemnost
- selské řády a **instrukce**

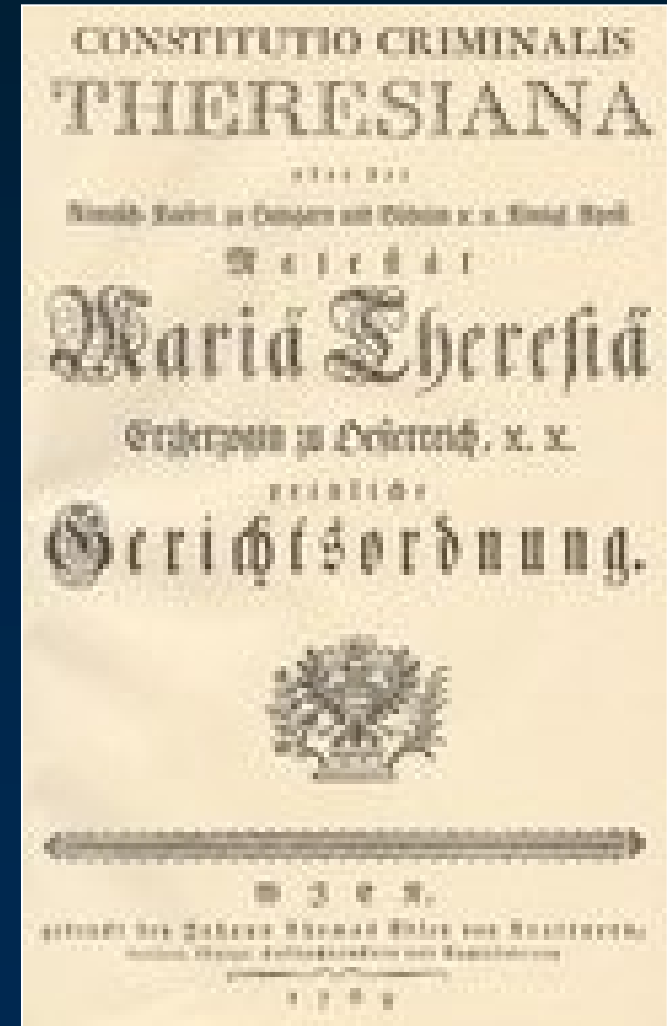

Kodifikace trestního práva

- Trestní zákoník Josefa I. (CCJ, 1707/1708)
- *Constitutio criminalis Theresiana* (CCT, 1768/1769)
- Trestní zákoník Josefa II. (1787)
- Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích (1803)
(+ *trestní zákon 1952 a trestní řády 1850, 1853 a 1873*)

Constitutio criminalis Theresiana (1768/1769)

- středověké přežitky:
  - vágnost
  - krutost
  - presumpce viny
  - zákonná důkazní teorie
  - čarodějnictví
  - **tortura**
- X vliv racionalismu

Trestní zákoník Josefa II. (1787)

- + kriminální řád (1788) = trestní proces
- zásada zákonnosti
- úplnost, vytríbenost a stručnost
- výčet polehčujících a přitěžujících okolností
- stanoveny podmínky zániku trestnosti pachatele
- trestný i pokus trestného činu
- výchovná funkce trestání (C. Beccaria)
- zrušení trestu smrti
- nedostatky: kruté tělesné tresty, dlouhé tresty odnětí svobody

Cesare Beccaria (1738-1794)

Des
Herren Marquis von Beccaria
unsterbliches Werk
von
Verbrechen und Strafen.

---

*In rebus quibuscunque difficilioribus non expectandum,
ut quis simul et serat et metat; sed praeparatione opus est,
ut per gradus maturescant. B A C O Serm. Fidel. XLV.*

Auf das Neue
selbst aus dem Italiänischen übersezt
mit
durchgängigen Anmerkungen
des Ordinarius zu Leipzig
Herren Hofrath Hommels.

Breslau,
ben Johann Friedrich Korn, dem ältern.

1 7 7 8.

Trestní zákoník Josefa II. (1787)

- zásada zákonnosti
- úplnost, vytríbenost a stručnost
- výčet polehčujících a přitěžujících okolností
- stanoveny podmínky zániku trestnosti pachatele
- trestný i pokus trestného činu
- výchovná funkce trestání (C. Beccaria)
- zrušení trestu smrti
- nedostatky: kruté tělesné tresty, dlouhé tresty odnětí svobody

Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích (1803)

- neznalost zákona neomlouvá
- moderní principy trestního práva a řízení
- základ pozdější úpravy z roku 1852
- X opět upravil hmotné i procesní právo společně

Kodifikace občanského práva

- **Codex Theresianus**
  - kazuistika
  - nejednotnost
- **Občanskoprávní předpisy Josefa II.**
  - manželský patent (č. 117/1783 J.G.S.)
  - patent o dědické posloupnosti (548/1786 J.G.S.)
  - první díl občanskoprávní kodifikace (591/1786 J.G.S., Všeobecná práva městská. Díl první.)
  - občanský soudní řád (1781) = civilní proces
- **Všeobecný občanský zákoník (ABGB)
z roku 1811**

Všeobecný občanský zákoník (ABGB)

– příprava po smrti Josefa II.

- novelizace prvního dílu občanského zákoníka (1791)
- Západohaličský zákoník
- Všeobecný občanský zákoník (ABGB; č. 946/1811 J.G.S.)
(+ občanský soudní řád, obchodní zákoník a d.)

Karl Anton Martini

Zeiller, Franz von

Všeobecný občanský zákoník – struktura

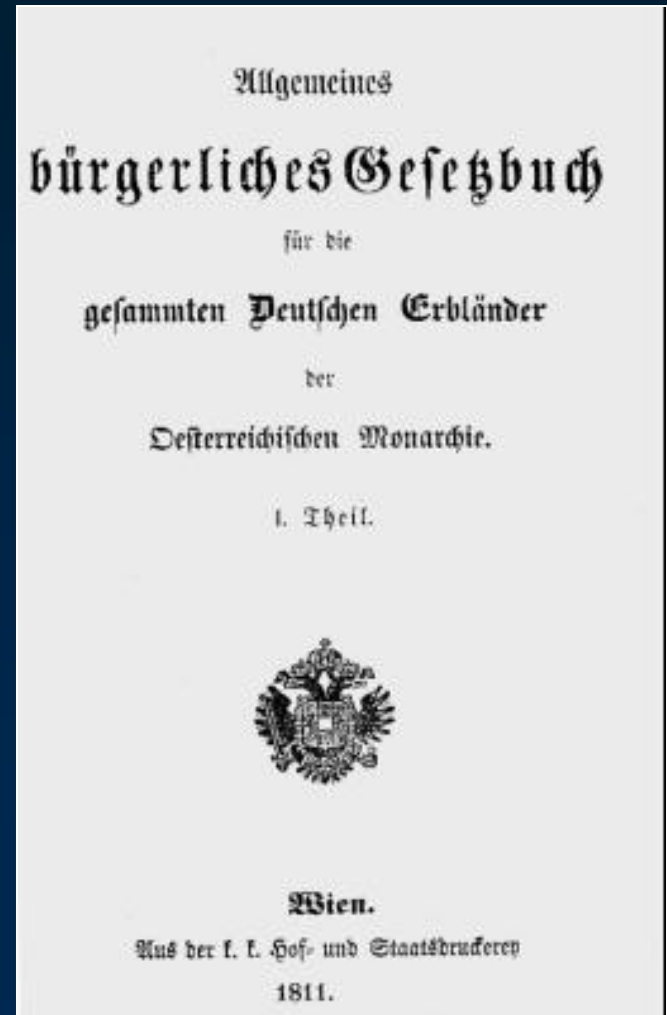
Úvod (O občanských právech
vůbec)

1. Práva osob

2. Práva k věcem, dědické a
závazkové právo

3. Společná ustanovení

(zajištění práv, změny a zrušení
práv a závazků, promlčení a
vydržení)

Odkazy na přirozené právo

- ne mnoho, ale dodávají mu jeho nezaměnitelný rozměr
- 16: *„Každý člověk má vrozená, již rozumem poznatelná práva, a jest ho tedy považovati za osobu. Otroctví nebo nevolnictví a výkon moci k nim směřující nejsou v těchto zemích dopuštěny.“*
  - využíván jako základní interpretační pravidlo u řady ustanovení zákoníku
- 7 ukládá soudci, aby v případě nejasností pozitivního práva rozhodl *„podle přirozených zásad právních“* (*„nach den natürlichen Rechtsgrundsätzen“*)

Všeobecný obchodní zákoník (1861)

- vznikl na široké bázi Německého spolku
  - upravil pravidla obchodního styku (obchody)
  - stanovil podmínky vzniku a fungování obchodních společností

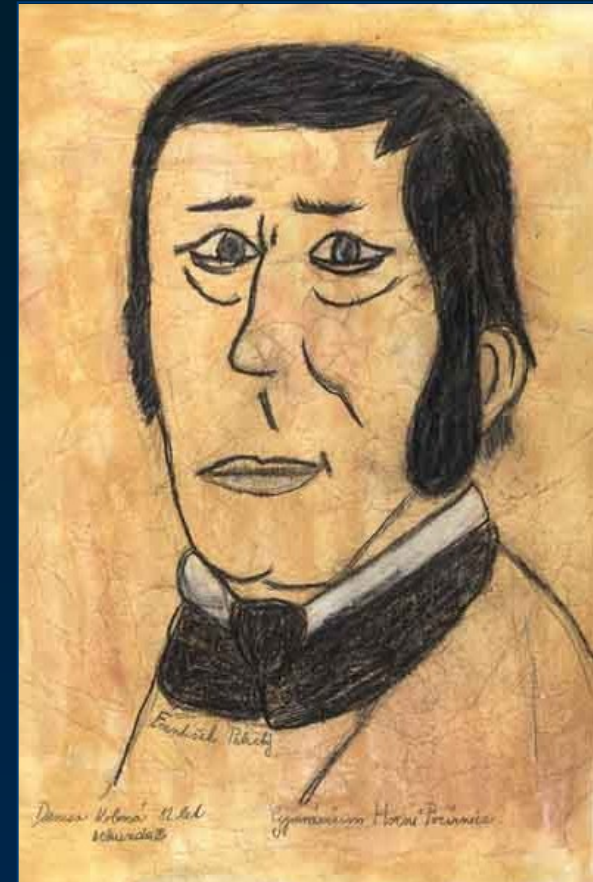
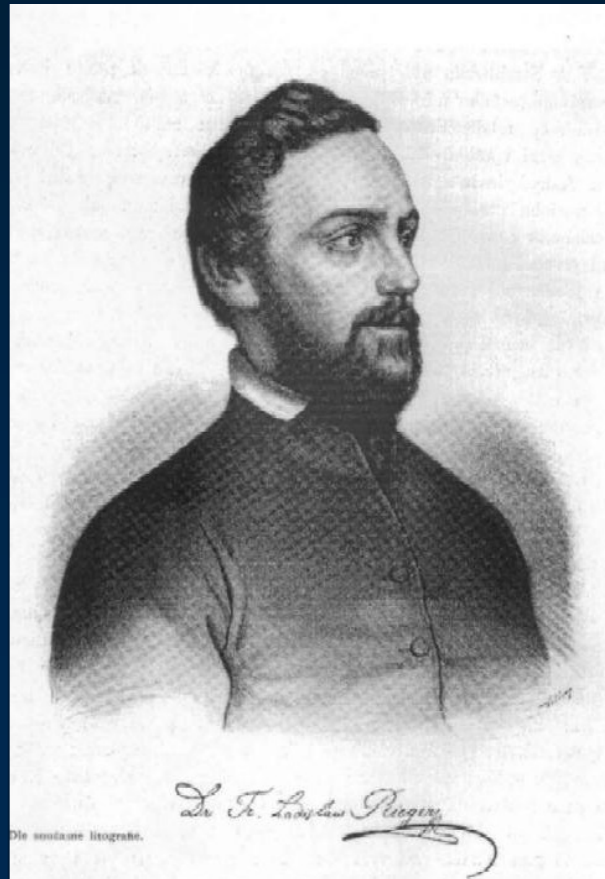
Antonín rytíř Randa

II. fáze: léta 1848 – 1918

- revoluce 1848 – 1849
- bachovský neoabsolutismus
- únorová (Schmerlingova) ústava 1861
- rakousko-uherské vyrovnání a prosincová ústava (1867)

Revoluce 1848-1849

- celoevropský rozměr
- hlavní rysy
  - protifeudální
  - demokratická
= volání po ústavě
  - národní

Revoluce 1848 – 1849

-
- povstání ve Vídni, Praze, Pešti, ...
  - dualizace říše (personální unie)
  - dubnová (Pillersdorfova) ústava
  - Konstituanta (Kroměřížský ústavní návrh)
  - březnová (Stadionova) ústava
  - X Silvestrovské patenty 1851

Franz Stadion

Alexander Bach

Obnovení konstitučního režimu

- „*rozmnnožená*“ říšská rada
- Říjnový diplom 1860
- únorová (Schmerlingova) ústava 1861
- rozvoj národního hnutí

Dualizace říše

- R-U vyrovnání
- reálná unie, příp. personální unie s prvky reálné
- Předlitavsko = prosincová ústava 1867

Prosincová ústava 141-147/1867 ř. z.

- základní státní zákony
  - o zastupitelstvu říšském
  - o všeobecných právech občanů
  - o říšském soudu
  - o soudcovské moci
  - o moci vládní a výkonné
- zákon o rakousko-uherském vyrovnání
- (zákon o nabytí účinnosti předchozích předpisů)
- + zákony
  - o právu spolkovém
  - o právu shromažďovacím
- dřívější zemská zřízení

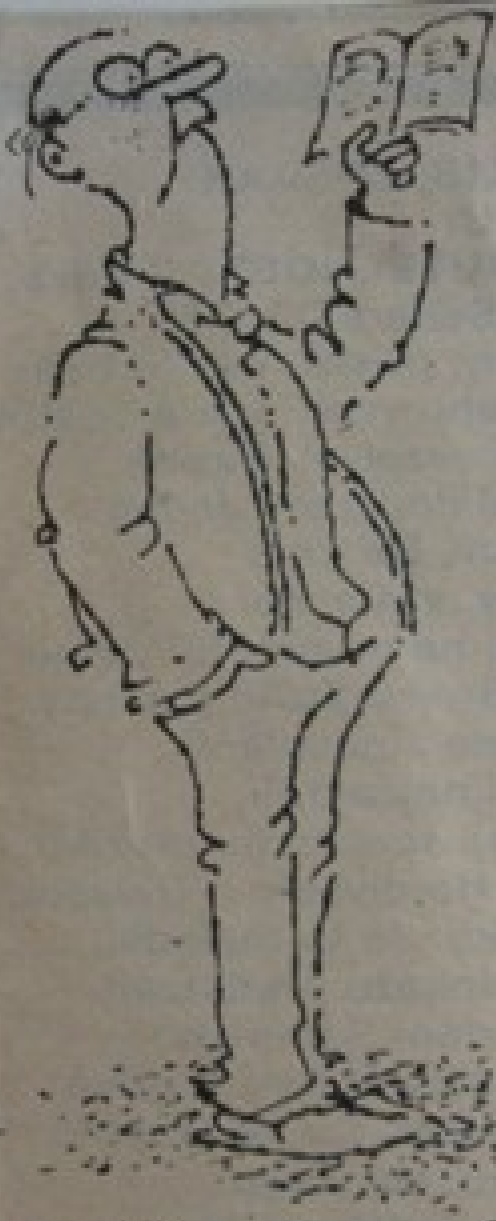

1873 1873 1873 1873
Kaiser Meiji Kaiserin Shuken

Použitá literatura

- VOJÁČEK, Ladislav – SCHELLE, Karel – KNOLL, Vilém, České právní dějiny. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk 2010, 694 s. ISBN 978-80-7380-257-8
- případně kterákoliv jiná učebnice českých právních dějin (Malý, K. a kol., Bílý, J. L.)

ZA TU PĚTKU NEMŮŽU. NEŽ JSEM ŠEL NA ZÁCHOD,
STŘÍLEL MASARYK DO DĚLNÍKŮ A KDYŽ JSEM SE
VRÁTIL, BYL TATÍČEK.

Děkuji za pozornost.

Ladislav Vojáček

K-DSP PF MU v Brně

lav@mail.muni.cz